

Схватања људске природе кроз европску историју

проф. др Слободан Г. Марковић,
Мировне студије
Факултет политичких наука
4. новембар 2010.

Људска природа

Антагонистичка схватања

Стална	-	Промењива
(За)дата	-	Обликује се
Судбина	-	Процес
Монистична	-	Плуралистична

Етичко-онтолошка подела

Природа човека и добро-зло

- Оптимисти (Човек је добро биће)
- Песимисти (Човек је зло биће)
- Дуалисти (Човек је и добар и зао)

Природа човека и разум

Гносеолошко-психолошка подела

Човек је рационалан

Човек је ирационалан

Човек је и/рационалан

Есхатолошка подела

- Већина (сви) људи завршиће у рају
- Већина (сви) људи завршиће у паклу
- Део људи завршиће у рају, а део у паклу

Праксеолошка подела

Људи су претежно несрећни

Људи су претежно срећни

Људи су и срећни и несрећни

Хеленска мисао о људској природи

- Платоновски дуализам
- Само узгредан песимизам
- Онтологизација оностраног
- Одбацивање видљивог света

Дуализам је предворје песимизма

Главне етапе у развоју европског песимизма

- * Улазак *Откривења* у канон Новог завјета (II-IV век)
- * Формулисање Аугустиновог учења у борби са Пелагијем (411-431)
- * Обнова аугустинизма код Мартина Лутера
- * Појава научног песимизма – Сигмунд Фројд
- * Песимизам постмодерне

Књига Откривења, последња књига Новог завјета

- Св. Јован види седам печата Божијих:
 - 1-4 Четири јахача апокалипсе,
 5. виђење душа закланих праведника,
 6. Велики земљотрес и скривање од гнева Јагњетова
 7. Седам анђела са седам труба

Седам труба

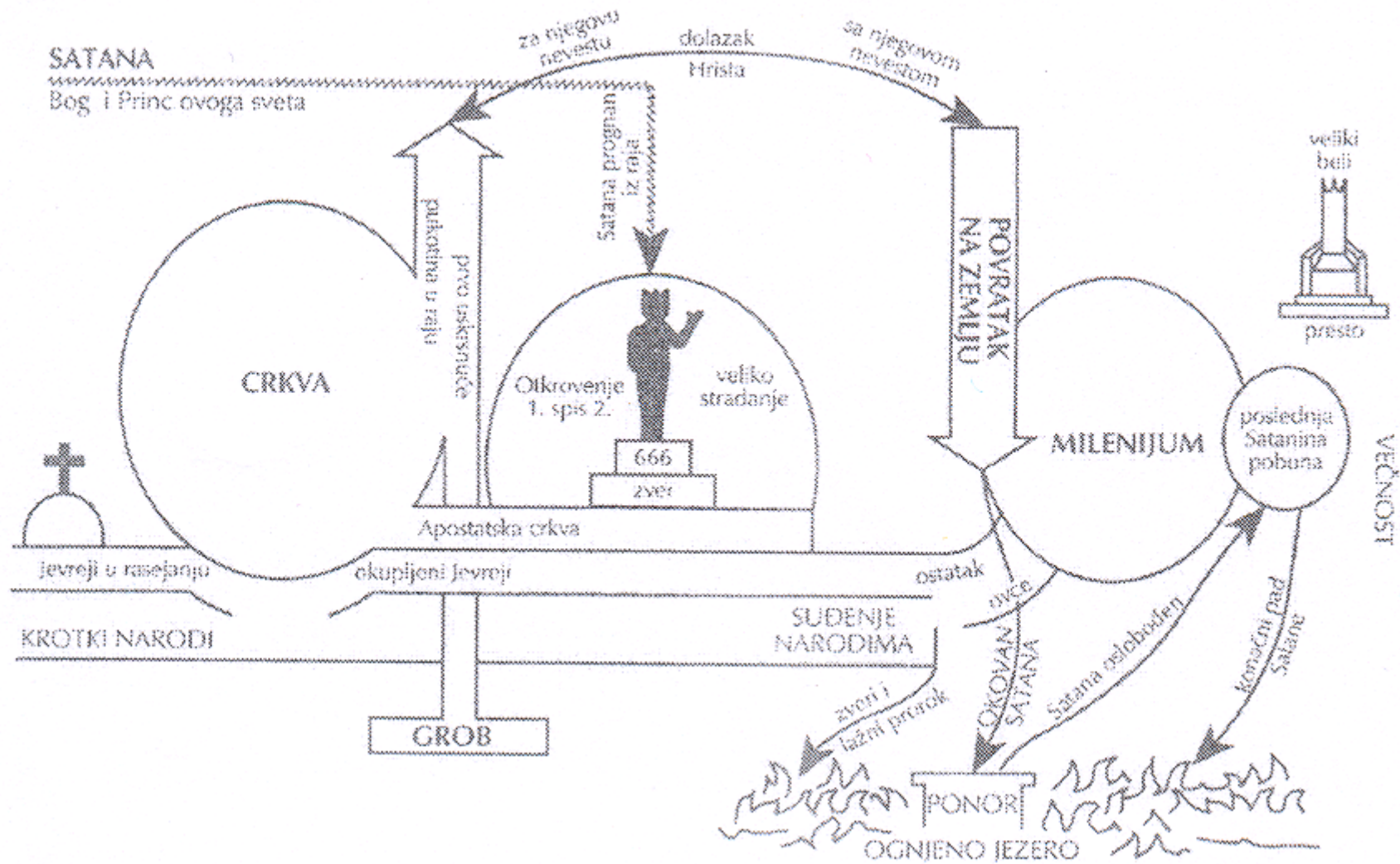
- 1. Трећина земље гори
- 2. Трећина мора постаје крв
- 3. Трећина река постаје затрована
- 4. Сунце, месец и звезде умањују сјај за трећину
- 5. Скакавци са људским ликом муче људе пет месеци
- 6. Четири анђела са двеста милиона коњаника се пуштају да побију трећину људи. Они који не погибоше, не покајаше се
- 7. Појављује се Ђаво

Појава Ђавола

- Појављује се Ђаво као седмоглава аждаја коју побеђује арханђел Михаило
- Седмоглава звер излази из мора и сви јој се људи поклањају. Она обележава људе својим знаком – 666
- Долази седам анђела са седам зала, са седам чаша гнева Божијег
- Пада Вавилон – град блуда. Христ окупља војске небеске и побеђује Ђавола
- Ђаво је свезан и бачен у понор на хиљаду година. Након тога биће бачен у сумпорно језеро за навек.
- Долази златно доба и силази Нови небески Јерусалим за оне који су спасени

Izvor: prilagođeno po Boju, 1992.

Slika 1.1. Vizualizacija kraja

Аугустинова схема спасења

Божија промисао – Бог, стваралац свега виднога и невиднога

**Посредовање Бога –
(не)упућивање спасавајуће милости**

Људи са слободном вољом деле се у две скупине:

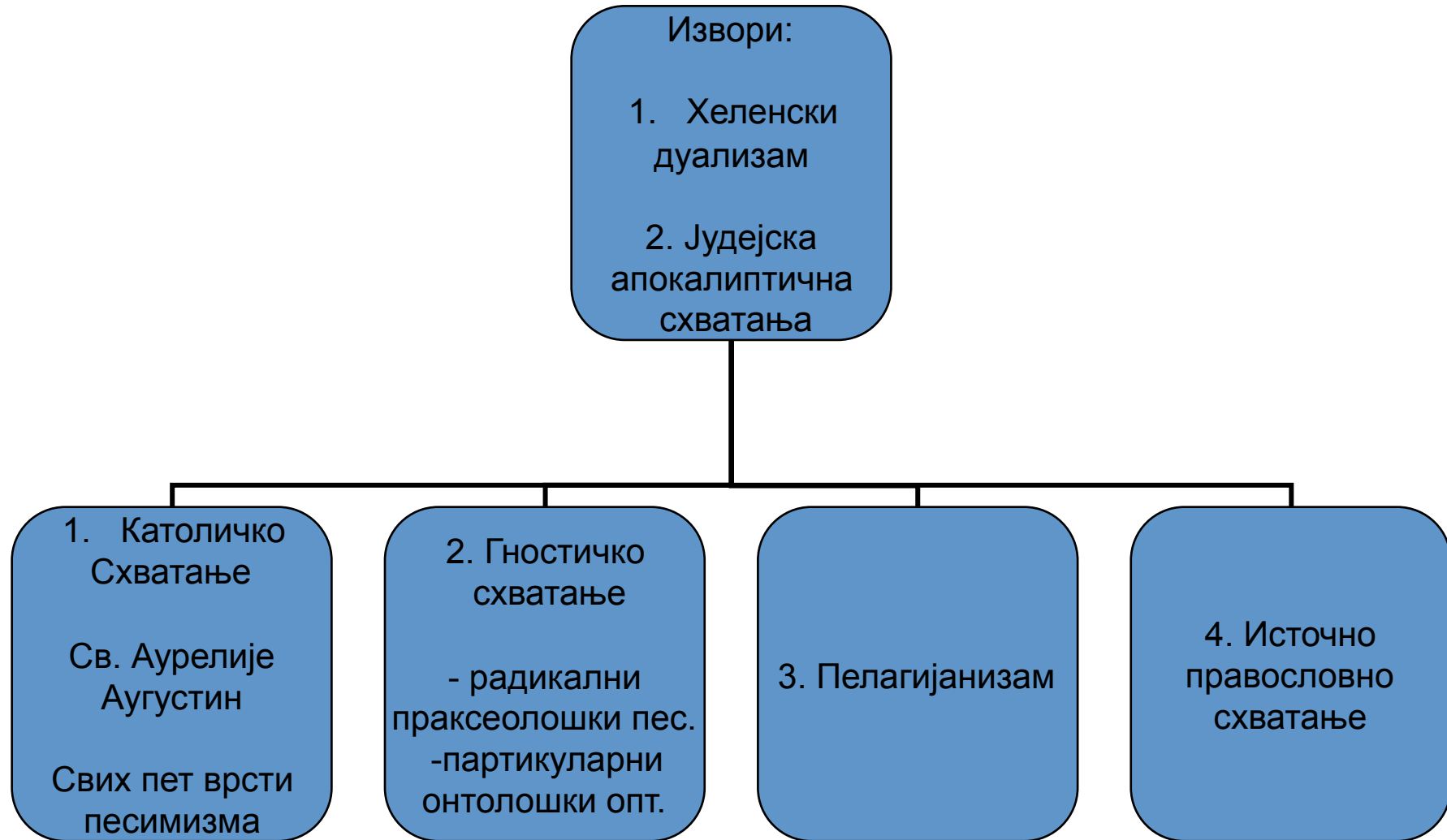
- 1. Људи са слободном вољом,
са незаслуженом милошћу Бога**
- 2. Људи са слободном вољом,
али оправдано без милости Бога**

**Од две скупине свака има нужни,
Богу унаред познати исход:**

- 1. Спасена скупина људи**
- 2. Скупина осуђена на вечне муке**

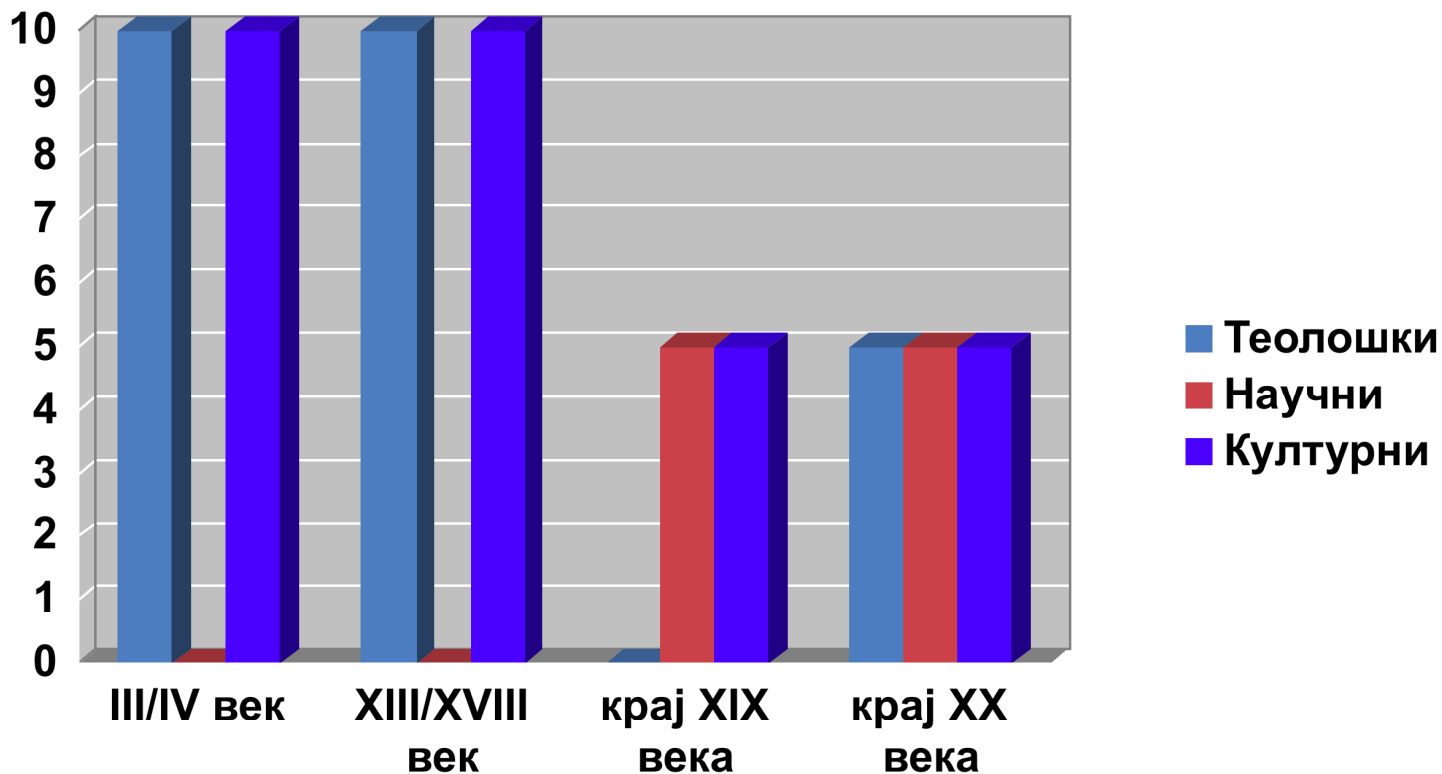
Ранохишћанска тумачења човекове природе

Разврставање песимизама према преовлађујућем облику испољавања од IV до XX века у западној Европи

1. Теолошки песимизам, IV до XVIII
2. Теоријски песимизам, (крај) XIX век
3. Научни песимизам Сигмунда Фројда
4. Културни песимизам краја XX века

Раздобља преовлађујућег песимизма у западној Европи

Развој песимзма код Сигмунда Фројда

- 1. Посредни песимизам (1895-1914)
- 2. Отворени песимизам (1914-1918)
- 3. Радикални песимизам (1919-1924)
- 4. Радикални културни песимизам
(1927-1939)

- НАГОНИ – РАЗВРСТАВАЊЕ
- I подела: нагони ега – сексуални нагони
- II подела: нагони живота – нагони смрти

(заокрет из 1920)

култура = репресија нагона,
репресија нагона =
основ за стварање неурозе,

улазак човека у културу =
основ за стварање неуроза

Посередни песимизам (1895-1914)

- Бројер и Фројд, Студије о хистерији, 1895
- Тумачење снова, 1895
- Културни сексуални морал и модерна нервозност, 1908

Када се сажме Фројдов опис њему савременог стања можемо доћи до својеврсног сексуалног стања његових савременика:

1. Мушкарци су ниско потентни, и сексуално задвољење траже изван брака, чиме долазе у замку двоструког морала. Другачије речено мушкарци су лицемери.
3. Жене су псеудофригидне, дакле не налазе никаквог задовољења у сексуалном. После неколико година брака осуђене су на апстиненцију што их чини озбиљним кандидатима за неурозу.
3. Западни народи су малодушни са смањеном способношћу за уживање.

Отворени песимизам (1914-1918)

- Писмо Ван Едену (децембар 1914)
- Актуелн разматрања о рату и смрти, 1915
 - Разочарање ратом
 - Наш став према смрти
- Једна потешкоћа на путу психоанализе, 1917

Радикални песимизам (1919-1924)

- Сабласно, 1919 (Unheimlich)
- С оне стране принцнипа задовољства, 1920
- Психологија масе и анализа ега, 1921
- Економски проблем мазохизма, 1924

Али, са друге стране, видимо то исто Ја као јадника који стоји у служби трију господара, па је због тога изложено трима опасностима: пати од спољашњег света, од либида Оно и од строгости Над-ја... Ја није само помагач Оног, него и његов понизни слуга који се бори за љубав свог господара... У свом средишњем положају између Оно и реалности, оно само и сувише често подлеже искушењу да постане улагивачко, опортунистичко и лажљиво, као политичар који, и кад добро зна истину, ипак хоће да се сачува у наклоности јавног мњења. [\[1\]](#)

•

[\[1\]](#) С оне стране принципа задовољства, стр. 112; SECPW SF, vol. 18, стр. 56.

Културни радикални песимзам (1927-1939)

- Будућност једне илузије, 1927
(о религији као болести)
- Нелагодност у култури, 1930
- Зашто рат, 1932 (писмо одговор Сигмунда
Фројд Алберту Ајнштајну)

- *Делић радо порицане истине, која се иза свега тога крије, јесте да човек није кротко биће коме је потребна љубав, а уме и да се брани ако га неко нападне, већ да се због својих нагонских својстава мора сматрати у великој мери склоним агресији. Ближњи му, стога, не представља само могућег помагача и сексуални објекат, већ и искушење да на њему задовољи своју агресију... Ното homini lupus. Има ли когод храбрости да порекне ову изреку после свих животних и историјских искустава?... Ко год се подсети грозота сеобе народа, продора Хуна, такозваних Монгола под Џингис-Каном и Тимур-Ленком, освајања Јерусалима које су извршили побожни Крсташи, па и ужаса последњег светског рата, мораће пред истинитости овог гледишта понизно да погне главу.* [\[1\]](#)
- [\[1\]](#) Sigmund Frojd, *Iz kulture i umetnosti, Nelagodnost u kulturi*, ОДСФ, том 5, стр. *Ibid*, стр. 318-319.

1. Човек је детерминисан и слободна воља нема већу улогу у његовом животу
2. Човек је болестан у култури
3. Свесно (и рационално) је занемарљив део човекове личности
4. Човек не воли чак ни своје ближње, и према њима често осећа жељу да их уништи
5. Чак и дете је пуно деструкције
6. Агресивност је генетски детерминисана, зато су сукоби међу људима неизбежни, и зато је немогуће спречити ратове

Четири песимизма Сигмунда Фројда

- Праксеолошки
(срећа је страна човеку)
- Онтолошки
(разум је јадан део личности)
- Етички песимизам
(Морал је врхунац болести. Слободне воље нема)
- Културни песимизам
(Човек културе пред лажном дилемом: самоубица или свеубица)

АНАТОМИЈА ДВАЈУ ПЕСИМИЗАМА

Св. Аугустин	Промењива	Сигмунд Фројд
Божија воља – (не)милост	<i>Судбина појединца</i>	Нагони и њихово сузбијање
Преко парусије – другог доласка Христа	<i>Крај света</i>	Путем самог човека: 1. Деструкцијом, или 2. Победом културе над нагоном и изумирањем човечанства
Грех издаје Бога	<i>Почетак културе</i>	Грех оцеубиства
Опхрвљеност првобитним грехом	<i>Природа културног човека</i>	Опхрвљеност кривицом
Спасена мањина	<i>Спасени/одбрани</i>	Елита, психоаналитичари
Проклета маса – Massa damnata	<i>Проклети</i>	Маса неуротичара
Припрема за смрт	<i>Циљ (земаљског) живота</i>	Смрт

- Теорије о доброј природи човека
- Вера у доброту људске природе била је првобитно митолошка и припада теми “златног доба”. Ова се тема помиње у Библији.
- Просветитељство је заменило златно доба примитвним добом и појмом доброг дивљака.
- Списак заступника тезе о доброј људској природи обухвата образовне оптимисте: Жан-Жака Русоа, Карла Маркса, Б. Ф. Скинера, Гордона Олпорта.

Правне последице антрополошког песимизма или оптимизма

- Устав САД

(потпуна подела власти, систем познат као checks and balances, конзервативан Сенат, колеџ електора, федерализам – државност држава чланица)

наспрот

- Француским републиканским уставима

(непотпуно раздвајање власти, управни и образовни централизам, сувереност народа и једнодомна скупштина, начело један човек – један глас)

Политичке идеологије и људска природа

- Либерали: Humans are self-seeking and largely self-reliant creatures; but they are also governed by reason and are capable of personal development, particularly through education.
- Консервативци: Humans are limited and security seeking creatures. Human rationality is unreliable, and moral corruption is implicit in each human individual.
- Социјалисти: Humans are social creatures shaped by creative labour. The prospects for human development are considerable.
- Анархисти: Humans are sociable, gregarious and co-operative, or they are self-interested by rationaly enlightened.
- Фашисти: Humans are ruled by will and other non-rational drives. Nature of masses is to serve the state, nature of elite to regenerate the nation.
- Ендру Хејвуд, *Политичке идеологије*

Два модела изградње мира:

- Оптимистички (постмодерни), који верује у могућност мултиетничке/мултикултурне интеграције постконфликтних заједница (Босна)
- Песмистички (релаистични) модел који верује у раздвајање сукобљених заједница као кључ за стабилност
(Израелци и Палестинци, Кипар, настанак нових малих држава: Источни Тимор, Еритреја)

Будуће последице по доносе мировних покрета и верских покрета условљене виђењем људске природе

Главни правац неразумевања:
Верски фундаменталисти

Постоје две људске природе:

1. Добра природа присталица који ће отићи у рај. Они су Божија деца.
2. Зла природа других који ће завршити у паклу. Они су деца Ђавола. Мировне активисте ова група посматра такође као Ђавоље слуге.

Пример хришћанских фундаменталистичких очекивања

- Књига Тима Лахеја – *Остављени иза*
- Зашто мировне активисте опажају као децу Ђавола?
- Трансцедентне вредности наспрот земаљским вредностима
- У 21ом веку сукоби ће највероватније бити око вредности, а не око политичких идеологија
- *Мировни покрети треба да садрже и трансценценталне вредности да би религијски/културни конфликти могли да се разреше*